

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

Зафіксоване істотне відставання дітей з тяжкими порушеннями мовлення від однолітків з нормотиповим розвитком з усіх видів моторики. Вони не володіють навичками координації своїх рухів, не можуть чітко, вчасно, у необхідній послідовності й мірі чергувати напруження й розслаблення певних м'язових груп. Їхні рухи позбавлені точності, гармонійності, цілісності. Це стосується як локальних рухів, наприклад ручної й мимічної моторики, так і глобальних, таких, як ходьба, біг, стрибки, метання, лазіння.

Висновки. Розвиток моторних функцій дітей із ТПМ було розглянуто в психолого-педагогічному аспекті з метою пошуку нових шляхів і обґрунтування найбільш ефективних педагогічних умов для навчання, розвитку й виховання дітей з порушеннями мовлення. Відзначено, що основними особливостями розвитку їхньої моторики є порушення рівноваги, координації рухів, недиференційованість рухів пальців рук і артикуляційної моторики. Відтак, доцільним є використання синхронного розвитку рухових і мовленнєвих здібностей у дітей із ТПМ.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. 376 с.
2. Притиковська С. Д. Стан мимічної моторики в дошкільників-логопатів // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка (педагогічні науки): 36. наук. пр. Луганськ: Видавництво ЛНПУ ім. Тараса Шевченка “Альма-матер”, 2006. Вип. 8 (103) травень. Ч.І. С. 232-240.
3. Притиковська С.Д. Особливості фізичного розвитку дітей при моторній алалії // Молода спортивна наука України: 36. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 6: У 2 т. Львів : Вид. дім “Панорама”, 2002. Т. 2. С. 372-374.
4. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти: Матеріали Міжнар. Конф., Київ/за ред.: В. І. Бондаря, Р. Петришина. Київ : Наук. Світ, 2004. 200с.

Притиковська С. Д., Райкова А. Д.
**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІГРОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ**

Постановка проблеми. За даними вчених (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, Г. Люблінська та ін.), найбільш ефективним засобом психічного розвитку дітей дошкільного віку є ігрова як провідна діяльність дітей означеного вікового періоду.

Гра не може відбуватися без мовленнєвого спілкування. Вона супроводжується мовленням, фразами, міркуваннями, діалогом, розмовним мовленням як відображення характеру ігрових ролей. У грі діти словами передають переживання людей, їхні турботи, радощі, хвилювання і т. ін. Отже, гра є специфічною формою пізнавальної діяльності, в ході якої дитина дією, мовленням і почуттями відображає дійсність.

Аналіз досліджень і публікацій. Гра - вивчається у психології, етнографії, історії культури, в теорії управління. Спробу систематичного вивчення гри в кінці ХІХ ст. першим зробив німецький вчений К. Гросс,

вважав що в грі відбувається перед умови інстинктів що приміряються до майбутніх умов боротьби за існування (теорія передумов). Німецький психолог К. Бюлер давав визначення гри як діяльності, що здійснюється заради отримання «функціонального задоволення». Теорію гри, що виходить із соціального аспекту, розробляли Є. Аркін, Л. Виготський, О. Леонтєв. Пов'язуючи гру з орієнтовною діяльністю, Д. Єльконін визначає гру як діяльність, в якій складається і вдосконалюється управління поведінкою.

Мета статті. Узагальнення історичних аспектів розвитку ігрової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Гра здавна привертає до себе увагу не тільки психологів і педагогів, але й філософів, етнографів, мистецтвознавців. Гра змінювалась, розвивалась та ускладнювалась разом із розвитком суспільства.

У давніх греків гра служила одним із провідних факторів розвитку й удосконалення; ігри носили характер національних свят і традицій. У Римі ігри займали значну частішу громадського й приватного життя. Відомий давньоримський педагог М. Квінтіліан, обираючи ігри надавав перевагу тим, які сприяли розумовому розвитку дітей.

Середньовіччі увагу аристократів полонили лицарські турніри, що пояснює започаткування звичаю готувати своїх синів до лицарства вже змалку, починаючи з 7-річного віку. Особливий вид лицарства запровадили козаки-запорожці - оборонці України, які, готуючись до захисту Батьківщини, змагалися в іграх бойового характеру.

Новий етап розвитку ігри отримали в епоху Відродження. Серед перших італійських педагогів, які висунули новий гуманістичний погляд на школу та використання гри, є помітною постать В. да Фельтре. У Франції в епоху Відродження відомий письменник того часу Ф. Рабле у XXII розділі першої книги „Гаргантюа і Пантагрюель" перераховує різноманітні ігри, за допомогою яких Гаргантюа мав розважатися, займати свій розум і вдосконалювати тіло.

У середині XVI ст. М. Монтень пише: „Ігри та тілесні вправи повинні складати значну частину навчання". Думки про необхідність упровадження ігор у виховання і навчання дітей можна знайти у М. Лютера та у Я. Коменського, який писав про потребу вироблення доброго, легкого, приємного і надійного методу навчання, що нагадував би гру: „Альою і Омегою нашої дидактики нехай буде пошук і відкриття способу, за якого б учителі менше навчали, а учні більше б навчалися" .

Дж. Локк, що відкрив у своєму „Досвіді про людський розум" нові горизонти для психології і педагогіки, не міг не торкнутися питання про роль гри у вихованні, оскільки вона відображає особливості англійського народного життя: „Усі ігри і розваги дітей, - писав він, - повинні бути такими, щоб, дякуючи їм, вироблялися хороші й корисні звички, тому що в іншому випадку вони породжують погані звички".

Великий лейпцігський філософ Лейбніц вивчав гру. Він проводив

справжнє наукове дослідження, з метою визначення правил і процесу гри у дітей та дорослих, і прийшов до такого висновку: "Люди ніколи не виявляли більшої дотепності, ніж у винаході ігор".

Автор „Телемака“ Фенелон дійшов до висновку: „Надайте дитині можливість грати і поєднуйте з грою навчання так, щоб мудрість появлялася перед нею лише час від часу і з веселим обличчям; не втомлюйте її настирливою серйозністю“. Разом із тим, Фенелон застерігав; „Ігри, які надзвичайно розважають і збуджують пристрасть чи привчають до не достойних рухів, повинні бути усунені“.

Ж.-Ж. Руссо в книзі „Еміль, або Про виховання“, говорив: „Любіть дитинство, заохочуйте його ігри, його розваги, чудову безпосередність його сутності...“. На адресу тих, хто перевантажує дітей заняттями, Ж.-Ж. Руссо вигукує: Ви жахаєтеся при думці, що дитя проводить свої перші роки нічого не роблячи! Які Хіба бути щасливим, грати, стрибати і бігати цілий день - це нічого? Протягом усього свого життя воно ніколи більше не буде таким зайнятим“. „Уся різниця, - говорив Руссо, - полягає в тому, щоб дитина не просто грала, а в своїх іграх навчалася мислити“.

Подібно всім великим філософам, проблемою виховання займався й Е. Кант, який вимагав, щоб дитина була жвавою і веселою: "Немає нічого більш кумедного, ніж статечність дорослого в дитині". А далі він продовжував: „Діти повинні також бути щиросердними, а погляди їх - веселими як сонце. Тільки радісне серце здатне відчувати насолоду від чогонебудь гарного... Для цього служать відомі ігри, при яких воно користується свободою, і де дитина завжди старається в чомусь виявитися попереду інших“.

Психологічні основи ігрової діяльності дитини обґрунтовані багатьма відомими дослідниками. Зокрема, практичному доробку Ф. Фребеля. Він наголошував, що «гра - кращий засіб для людського розвитку».

Згідно з поглядом Ф. Шиллера, людина в певний момент перестає задовольнятися тим, чого досягла, і прагне до нової насолоди, яку її дає гра.

Спенсер стверджує, що „гра - це штучний вияв енергії, яка у випадку відсутності природного застосування витрачається на уявні дії замість того, щоб бути витраченою на справжні дії“.

К. Бернард називає гру „тратою вільного часу для отримання задоволення; це перетворення прихованої сили, потенційної енергії в енергію діючу, яка виявляється різноманітними способами, але метою якої завжди слугує лише задоволення“. Проте, наголошує він, якщо гра є еквівалентом накопиченої енергії, вона в той же час є і засобом для збільшення цієї енергії.

Безпосередня цінність гри полягає в задоволенні, у виграші, виграші. Повторення одних і тих самих дій є необхідною умовою для полегшення й удосконалення здібностей до гри. Чим більше дитина грає, тим більше виграє, і тим більше вона хоче грати. Для виникнення гри потрібний, крім наявності певних знань і сил, ще й більш-менш високий ступінь психічної активності. „Щоб бути готовою до гри, дитина має попередньо досягти

певного ступеня фізичного і психічного розвитку", - пише професор Палермського університету Д. Колоцца.

Голландський учений Й. Хейзинг говорить: «Гра старіша культури, тому що культура припускає наявність людського суспільства, а тварини зовсім не чекали появи людини, щоб вона навчила їх грати».

Психологи й фізіологи давно займаються спостереженням, описом і поясненням сутності гри тварин, дітей і дорослих. Вони виділили такі біологічні функції гри:

- вихід надлишкової життєвої сили;
- підпорядкування вродженому інстинкту наслідування;
- потреба у відпочинку й розрядці;
- тренування перед серйозною справою;
- вправа в самоконтролі;
- прагнення до верховенства; компенсація шкідливих стимулів,
- заповнення монотонної діяльності;
- задоволення у реальних обставинах нездійснених бажань.

Основні положення дидактичних ігор сформульовані і розроблені видатними педагогами і психологами К. Ушинським, А. Макаренком, В. Сухомлинським, Л. Виготським, Л. Рубінштейном, О. Леонтьєвим та інш.

Висновки. Гра здавна привертає до себе увагу не тільки психологів і педагогів, але й філософів, етнографів, мистецтвознавців. Гра змінювалась, розвивалась та ускладнювалась разом із розвитком суспільства. Гра - провідна діяльність дитини в дошкільному та молодшому шкільному віці. Під час гри дитина додержується правил, які потрібні для успішної групової ігрової діяльності. Вона вже з дитинства навчається адаптуватись до колективу. Але гра це не тільки адаптування, це й розвиток сприйняття, уваги, фантазії, пам'ять.

Список використаних джерел:

1. Золотоверх В. Ігротерапія як засіб подолання порушень у дітей з особливостями психофізичного розвитку // Дефектологія. 2004. № 4. С. 18-22.
2. Кругляк О.Я., Кругляк Н.П. Від гри до здорової нації. Тернопіль, 1999.
3. Куафман Р.К., Уолт К.Б. пер. з англ. К.: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2000. 248 с.
4. Фімілова Т. В. Дитяча гра в наукових розробках педагогів і психологів кінця ХІХ - початку ХХ ст. // Педагогіка і психологія. 2001. №1. С. 139-146.

Притиковська С. Д., Рубанович К. Г.

МЕТОДИ РОЗВИТКУ ДОВІЛЬНОЇ УВАГИ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Постановка проблеми. Розлади мовлення значною мірою (залежно від характеру розладів) негативно впливають на весь психічний розвиток людини, відбиваються на його діяльності, поведінці. Л. Виготський писав, що у дитини на різних вікових етапах його життя окремі психічні функції або системи функцій мають свої оптимальні можливості розвитку. Формуючись і